

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2022. gada 23. martā
(OR. en)

7426/22

AGRI 111
ENV 255
AGRIFIN 33
AGRIORG 35
SOC 180
COH 23
ALIM 2
COHAFA 36
DEVGEN 54

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2022. gada 23. marts
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretārs <i>Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2022) 133 final
Temats:	KOMISIJAS PAZIŅOJUMS Pārtikas nodrošinājuma garantēšana un pārtikas sistēmu noturības stiprināšana

---

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2022) 133 *final*.

Pielikumā: COM(2022) 133 *final*

Briselē, 23.3.2022.
COM(2022) 133 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPADOMEI,
PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN
REĢIONU KOMITEJAI**

Pārtikas nodrošinājuma garantēšana un pārtikas sistēmu noturības stiprināšana

1. IEVADS

Krievijas neprovocētais iebrukums Ukrainā ir vēl vairāk destabilizējis jau tā trauslos lauksaimniecības tirgus. Spiedienu uz lauksaimniecību visā pasaulē rada arī Covid-19 pandēmija un klimata pārmaiņas. Jaunākais *IPCC* ziņojums atspoguļo, kā pārtikas nodrošinājumu un uzturu jau apdraud sausums, plūdi un karstuma viļņi, kā arī jūras līmeņa celšanās un kā šie draudi palielināsies globālās sasilšanas dēļ, īpaši neaizsargātajos reģionos¹.

Jau pirms iebrukuma izejvielu tirgos bija vērojams būtisks cenu kāpums, kas lauksaimniecības tirgos bija jūtams enerģijas un mēslošanas līdzekļu izmaksu pieauguma dēļ, un rezultātā palielinājās lauksaimniecības produktu cenas. Salīdzinājumā ar pagājušā gada februāri pārtikas cenas ES ir palielinājušās par 5,6 %.

Pārtikas piegāde Eiropas Savienībā pašlaik nav apdraudēta. ES lielā mērā pati sevi nodrošina ar galvenajiem lauksaimniecības produktiem, tā ir galvenā kviešu un miežu eksportētāja un lielā mērā spēj segt citu pamatkultūru, piemēram, kukurūzas un cukura, patēriņu. ES lielā mērā pati sevi nodrošina arī ar dzīvnieku izcelsmes produktiem, to vidū piena un gaļas produktiem, izņemot jūras produktus.

Tomēr iebrukums **Ukrainā un izejvielu cenu kāpums pasaulē** paaugstina cenas lauksaimniecības un jūras produktu tirgos un **atklāj mūsu pārtikas sistēmas neaizsargātību**, t. i., mūsu atkarību no importa, piemēram, enerģijas, mēslošanas līdzekļu un dzīvnieku barības importa. Tas palielina ražotāju izmaksas un ietekmē pārtikas cenas, **radot bažas par patērētāju** pirkstspēju un **ražotāju** ienākumiem.

Tirdzniecības traucējumi arī **rada nopietnas, ar globālo pārtikas nodrošinājumu saistītas bažas**, kas izriet no kara īstermiņa ietekmes un ar to saistītās nenoteiktības ilgākā termiņā. Aplenktajās Ukrainas pilsētās ir vērojama dramatiska pārtikas nepietiekamība. Svarīgas labības un eļļas augu tirdzniecības plūsmas no Melnās jūras ir gandrīz apstājušās.

Karš Ukrainā ir krasi mainījis tirgus gaidas un ietekmējis visu izejvielu, to vidū lauksaimniecības pārtikas pamatproduktu, cenas. Vislielākās **bažas par pārtikas nodrošinājumu** raisa pasaules **kviešu tirgus**. Kopš iebrukuma cenas kviešu nākotnes līgumu tirgos ir palielinājušās par 70 %. Kviešu produkciju pasaulē apdraud gan piegādes satricinājums, kas izriet no Ukrainas un Krievijas īpatsvara kviešu tirgū, gan satricinājums attiecībā uz ražošanas resursu izmaksām, konkrēti, dabasgāzes, slāpekļa mēslošanas līdzekļu un skābekļa izmaksām. Lai pašreizējā un nākamajā sezonā apmierinātu pārtikas vajadzības pasaulē, būtu jāatrod aizstājējs līdz 25 miljoniem tonnu kviešu².

Tagad vairāk nekā jebkad agrāk ir pienācis **laiks apliecināt solidaritāti**. Šajā paziņojumā ir izklāstīta Komisijas atbilde uz Eiropadomes 2022. gada 10. un 11. marta Versaļas

---

¹ [Klimata pārmaiņas, 2022. gads: ietekme, pielāgošanās un neaizsargātība | Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability \(ipcc.ch\)](#).

² Tiek lēsts, ka līdz 2022. gada jūnija beigām Ukraina nevarēs eksportēt aptuveni 5 miljonus tonnu kviešu. Turklāt 2022./2023. tirdzniecības gadā bija plānots vēl 20 miljonu tonnu Ukrainas kviešu eksports, kas, iespējams, neīstenosies. Šajos skaitļos nav ņemta vērā ietekme uz Krievijas kviešu eksportu.

deklarācijā pausto aicinājumu nākt klajā ar iespējām risināt jautājumus par pieaugošajām pārtikas cenām un globālo pārtikas nodrošinājumu. Tas balstās uz situācijas novērtējumu (1. pielikums), un tā pamatā ir redzējums par taisnīgu, veselīgu un videi draudzīgu pārtikas sistēmu, kas izklāstīts Eiropas zaļajā kursā un stratēģijā “No lauka līdz galdam”. Paziņojumā ir izklāstīti **īstermiņa pasākumi nolūkā atbalstīt pārtikas nodrošinājumu un lauksaimniecību** Ukrainā, globālo pārtikas nodrošinājumu, kā arī ražotājus un patērētājus ES. Tas arī aicina novērst pašreizējās krīzes izgaismotos trūkumus tā, lai **veicinātu pāreju uz ilgtspējīgām, noturīgām un taisnīgām pārtikas sistēmām** ES un pasaulē.

2. GLOBĀLAIS PĀRTIKAS NODROŠINĀJUMS

Krievijas iebrukums Ukrainā var nopietni ietekmēt globālo pārtikas nodrošinājumu ne tikai Ukrainā, bet arī daudzās pārtikas deficīta valstīs Āfrikā (arī Subsahāras Āfrikā), Tuvajos Austrumos un Rietumbalkānos. Līdz ar pārtikas cenu pieaugumu tas šajās valstīs, visticamāk, palielinās nabadzību un nestabilitāti.

Pārtikas nodrošinājums kara plosītajā Ukrainā rada lielas bažas, jo īpaši tāpēc, ka Krievija, šķiet, tīši tēmē uz pārtikas krājumiem un glabātavām un iznīcina tos. Saskaņā ar ANO aplēsēm Ukrainā tiks skarti līdz 18 miljoniem cilvēku, to vidū līdz 6,7 miljoniem nesen iekšzemē pārvietoto personu. Pārtikas trūkums pilsētās un miljoniem bēgļu un pārvietoto personu **liek steidzami nodrošināt pārtikas palīdzību Ukrainai**. Humānās palīdzības sniedzēji, piemēram, Pasaules Pārtikas programma, sniedz pārtikas palīdzību un paplašina savu klātbūtni. ES mobilizē palīdzību, izmantojot gan civilās aizsardzības, gan humānās palīdzības mehānismus. ES jau ir gatava sniegt humāno palīdzību 93 miljonu EUR apmērā Ukrainai un Moldovai, arī pārtikas palīdzību un atbalstu pamatvajadzību apmierināšanai.

2022. gada ražu Ukrainā, ko dēvē par Eiropas maizes klēti, **būtiski ietekmēs karadarbība un vispārēji satricinājumi**. Lai nodrošinātu ražošanu, Ukrainas lauksaimniekiem ir vajadzīgas sēklas, dīzeļdegviela, mēslošanas līdzekļi un augu aizsardzības līdzekļi. Komisija palīdz Ukrainai izstrādāt un īstenot īstermiņa un vidēja termiņa pārtikas nodrošinājuma stratēģiju, lai nodrošinātu, ka ražošanas resursi, cik iespējams, nonāk lauku saimniecībās un ka transportēšanas un uzglabāšanas iekārtas var turpināt izmantot, lai Ukraina varētu pabarot savus iedzīvotājus un nākotnē atgūt eksporta tirgus. Uz vietas Ukrainas rietumos Komisija sadarbojas ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizāciju (*FAO*), lai atbalstītu mazās lauku saimniecības un nodrošinātu lauksaimniecisko ražošanu. Turklāt pēc Ukrainas lauksaimniecības iestāžu lūguma Komisija nodrošinās, ka elastīgi tiek saglabāta un atvieglota piekļuve ES tirgiem gan importam uz Ukrainas tirgiem, gan eksportam no tiem. Kā daļu no daudziem jauniem pasākumiem, kuru mērķis ir mazināt kara radīto ekonomikas satricinājumu, Ukrainas valdība saskaņā ar programmu 25 miljardu grivnu (760 miljonu EUR) apmērā plāno finansēt aizdevumu procentus lauksaimniekiem. Visbeidzot, bet ne mazāk svarīgi ir tas, ka palīdzību un atbalstu Ukrainas lauksaimniekiem sniedz ES lauksaimniecības organizācijas.

Karš tieši ietekmē pārtikas piegādes ķēdes pasaulē (konkrēti, kviešu, kukurūzas, miežu un saulespuķu eļļas piegādes ķēdes) un mēslošanas līdzekļu cenas, kā arī enerģijas cenas. Pašreizējais cenu pieaugums Covid-19, sausuma un citu konfliktu dēļ vēl vairāk saasina jau tā sarežģīto sociālekonomisko situāciju. **2021. gada septembrī vairāk nekā 161 miljonam cilvēku 42 valstīs akūti trūka pārtikas**. Gandrīz katram trešajam cilvēkam pasaulē nav pieejama pienācīga pārtika, un aptuveni 3 miljardi cilvēku veselīgu

uzturu tā izmaksu dēļ nevarēja atļauties. Šie skaitļi var vēl vairāk palielināties, tādējādi neļaujot līdz 2030. gadam sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus. Saskaņā ar sākotnējo *FAO* analīzi tiek prognozēts, ka to cilvēku skaits, kuru uzturs ir nepietiekams, pasaulē palielināsies par 7,6 miljoniem cilvēku (mērena satricinājuma scenārijs) līdz 13,1 miljoni cilvēku (smaga satricinājuma scenārijs).

Daudzās valstīs ar zemiem ienākumiem un pat valstīs ar vidēji zemiem ienākumiem šie apstākļi nozīmē **lielākas (pārtikas) importēšanas izmaksas** laikā, kad parāds ir palielinājies un valūtas maiņas kursi ir saspringti. Smagi skartas ir valstis (piemēram, Āfrikā, Tuvajos Austrumos un Rietumbalkānos), kas no Krievijas un Ukrainas importē lielu daļu savas pārtikas un jo īpaši kviešus, kas ir svarīga pamatprece, un tās var saskarties ar pieaugošu spriedzi, kas var novest pie sociāliem nemieriem, radikalizācijas un nestabilitātes. Valstis, kuru ievērojama lauksaimnieciskās ražošanas daļa ir atkarīga no mēslošanas līdzekļu importa un no kurām dažas ir atkarīgas arī no kviešu importa, saskarsies ar pieaugošām izmaksām, kas var ieraut apburtā lokā, kurš nopietni apdraudētu pārtikas ražošanu no vairākām nākamajām ražām.

Gan humānās palīdzības vajadzības, gan izmaksas, visticamāk, palielināsies un radīs papildu spiedienu uz humāno palīdzību. Piemēram, Pasaules Pārtikas programma lēš, ka salīdzinājumā ar pašreizējo līmeni tās darbības izmaksas palielināsies par 26,1 miljonu EUR mēnesī, un to izraisīs pārtikas un degvielas cenu pieauguma kopīgā ietekme. Salīdzinot ar pirmspandēmijas līmeni, šādas papildu izmaksas ir 63,8 miljoni EUR mēnesī.

ES ir nozīmīga humānās un attīstības palīdzības sniedzēja pārtikas un uztura nodrošinājuma jomā un sniedz būtisku finansiālu un politisku atbalstu. Kopš 2015. gada ES izdevumi humānajai palīdzībai pārtikas jomā ir bijuši vismaz 350 miljoni EUR gadā. Turklāt 2014.–2020. gada periodā **ES nodrošināja vairāk nekā 10 miljardus EUR attīstības sadarbībai nolūkā uzlabot pārtikas nodrošinājumu visnabadzīgākajiem un visneaizsargātākajiem iedzīvotājiem, palīdzēt izskaust badu un labāk novērst visus nepietiekama uztura veidus**. 2021.–2024. gada periodam ES ir apņēmusies nodrošināt vismaz 2,5 miljardus EUR (1,4 miljardus EUR attīstībai un 1,1 miljardu EUR humānajai palīdzībai) starptautiskajai sadarbībai uztura mērķu sasniegšanas nolūkā. 2021.–2027. gada starptautiskās sadarbības programmas ietvaros ES atbalstīs pārtikas sistēmas aptuveni 70 partnervalstīs.

Nesamērīgais nākotnes līgumu cenu lēciens kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā **uzskatāmi parāda, ka bažas par globālo pārtikas nodrošinājumu** galvenokārt koncentrējas kviešu tirgū. **No ģeostratēģiskā viedokļa ir būtiski, ka ES palīdz mazināt ražošanas atšķirības, lai novērstu gaidāmo kviešu trūkumu pasaulē. ES ir ne tikai lielākā kviešu neto eksportētāja, bet tai ir arī visaugstākās ražas pasaulē³**. Kopš pagājušās vasaras ES ir eksportējusi 19 miljonus tonnu kviešu, un gaidāms, ka līdz jūnija beigām tiks eksportēti vēl 13 miljoni tonnu. Šis skaitlis varētu nedaudz palielināties, reaģējot uz augstām cenām, kas veicina pārdošanu eksportam. ES 2022. gada ziemas kviešu ražas prognozes ir labas, jo platības salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās par 1 %, un lielākajās ražotājās dalībvalstīs kultūraugi ziemā necieta no nelabvēlīgiem laikapstākļiem.

---

³ Kviešu raža ES vidēji ir 5,3 t/ha salīdzinājumā ar 4,3 t/ha Ukrainā un tuvu 3 t/ha vai mazāk citviet pasaulē.

Īstermiņā Komisija, saskaņojot ar citiem globāla mēroga dalībniekiem, regulāri novēro un analizē pārtikas cenas un pārtikas trūkumu, arī krājumu stāvokli valsts un reģionālā līmenī, pēc iespējas balstoties uz Lauksaimniecības tirgus informācijas sistēmu (*AMIS*). Tā uzrauga to izejvielu nepieciešamību, kuru krājumu līmenis pasaulē ir zems, lai nodrošinātu pareizos tirgus signālus ražošanas veicināšanai, izmantojot ilgtspējīgu praksi. **Būtu jāpalielina humānā palīdzība** pārtikas deficīta valstīm, kā arī valstīm, kuras skar konflikts Ziemeļāfrikā un Tuvajos Austrumos, Āzijā un Subsahāras Āfrikā. Palīdzībai attiecīgā gadījumā būtu jāizraugās pieeja, kuras pamatā ir saikne starp humanitārajiem, attīstības un miera pasākumiem, un jāpaplašina Globālā tīkla cīņai pret pārtikas krīzēm darbs valsts un vietējā līmenī. Turklāt pirmajā Eiropas Humānās palīdzības forumā (2022. gada 21.–23. martā) tika izsludināts aicinājums rīkoties ar mērķi **strādāt kopā kā Eiropas komandai, risinot humanitāro globālo pārtikas nodrošinājuma krīzi**. Rīkojoties kopā, ES un tās dalībvalstis var kopīgi palielināt palīdzības sniegšanai un atjaunošanai paredzēto humāno palīdzību.

Ierosinātās **ES Ārkārtas atbalsta programmas** Ukrainai (330 miljoni EUR) mērķis ir palīdzēt mazināt Ukrainas iedzīvotāju ciešanas, ko izraisījis Krievijas iebrukums, nodrošinot piekļuvi pamatprecēm un pamatpakalpojumiem, kā arī aizsardzību. Šī darbība arī palīdzēs stiprināt valsts izturētspēju un noturību pret hibrīddraudiem, palielinot valdības, ekonomikas dalībnieku, mediju un pilsoniskās sabiedrības spēju izturēt krīzes ietekmi un veicināt valsts atveseļošanu. Uzmanība tiks pievērsta arī mazizmēra civilās infrastruktūras atjaunošanai un tās stratēģiskajai plānošanai, kā arī enerģētiskajai drošībai.

Ja ir izpildītas attiecināmības prasības, šo darbību var papildināt ar makroekonomisko atbalstu seku mazināšanas pasākumiem nolūkā atbalstīt tās grupas, kuras visvairāk skar (pārtikas) cenu pieaugums, un ar sociālās aizsardzības mehānismu izstrādi. **ES var arī turpināt parāda atvieglošanu integrēt plašākā politikas dialogā, finansēšanas stratēģijās un darbībās, lai atbalstītu zaļo atveseļošanu**. Būtu jāievieš prognozējoši mehānismi, kas vajadzīgi, lai novērstu turpmākus satricinājumus pirms to rašanās un samazinātu to ietekmi tur, kur tie radušies, nevis lai reaģētu uz to sekām.

Turklāt ES turpinās stingri iestāties, arī starptautiskos forumos, par to, lai **izvairītos no pārtikas eksporta ierobežojumiem un aizliegumiem**, jo to rādītāji ir postoši, kā to dažādās pasaules daļās spilgti apliecināja 2007.–2008. gada krīze. Būtiska nozīme būs PTO veiktajai koordinācijai. Lai palielinātu izturētspēju, importētājvalstis tiek mudinātas nodrošināt labāku pārtikas piegādes avotu diversifikāciju. Turklāt globālajam pārtikas nodrošinājumam būtiski svarīgas ir labi funkcionējošas globālās piegādes ķēdes un loģistika.

Vidējā termiņā ES turpinās atbalstīt valstis pārejā uz noturīgām un ilgtspējīgām lauksaimniecības un akvakultūras pārtikas sistēmām. Tas ietver analītisku un politisku atbalstu, kas izstrādāts saistībā ar turpmākiem pasākumiem pēc 2021. gada samita par pārtikas sistēmām un samita par uzturu izaugsmei. Šajā sakarā ES pastiprinās starptautisko sadarbību pārtikas pētniecības un inovācijas jomā, tostarp uzņemsies vadošo lomu Lauksaimniecības starptautiskās pētniecības padomdevējas grupas (*CGIAR*) darbā, īpaši attiecībā uz pielāgošanos klimata pārmaiņām un to mazināšanu un dabas resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un aizsardzību, piemērojot tādas pieejas kā agroekoloģija, ainavas apsaimniekošana un agromežsaimniecība, tirdzniecības plūsmu un ražošanas sistēmu dažādošana, kā arī pārtikas zudumu un izšķērdēšanas samazināšana. Turklāt ES stiprinās starptautisko sadarbību ēdināšanas un veselīga uztura jomā, tostarp sniedzot humāno palīdzību, kā arī attiecībā uz noturīgām un iekļaujošām vērtības veidošanas ķēdēm. Attiecībā uz Āfriku pamatu ciešākai sadarbībai nodrošina Āfrikas

Savienības un ES rīcības programma lauku reģionu pārveidei, par ko vienošanās panākta 2019. gadā.

ES ir gatava kopā ar starptautiskajām organizācijām un saistībā ar notiekošo G7 procesu apzināt pārtikas neto importētājvalstu prasības un vajadzības gadījumā reaģēt, mērķtiecīgi pielāgojot atbalstu valstu programmām (piemēram, saskaņā ar samita par pārtikas sistēmām nacionālajiem plāniem un Āfrikas Vispārējās lauksaimniecības attīstības programmas (CAADP) plāniem Āfrikā).

ES aktīvi iesaista starptautisko sabiedrību, lai steidzami izvērstu daudzpusējas darbības, kas sniedzas tālāk par humāno palīdzību. Tas attiecas arī uz nodrošināšanu, ka ANO struktūras, kurām ir ar pārtikas nodrošinājumu saistītas pilnvaras, spēj veikt vajadzīgās darbības. Piemēram, pārtikas nodrošinājums ir *FAO* pilnvaru centrālais elements. Ir būtiski, ka tā analizē un novērš Krievijas iebrukuma Ukrainā ietekmi uz starptautiskajām pārtikas sistēmām un novērš turpmāku stāvokļa pasliktināšanos, īpašu uzmanību pievēršot visneaizsargātāko personu aizsardzībai. ES arī cenšas panākt, ka pārtikas nodrošinājums ir integrēts visas ANO sistēmas, arī ANO Drošības padomes un Ģenerālās asamblejas, centienos atjaunot starptautisko mieru un drošību.

Komisija ierosina šādus pasākumus un mudina dalībvalstis:

- apliecināt solidaritāti Ukrainai, ciešā sadarbībā ar starptautiskajiem partneriem sniedzot **pārtikas palīdzību, humāno palīdzību un atbalstu tās lauksaimniecības un zivsaimniecības nozarei;**
- turpināt parāda atvieglošanu integrēt plašākā politikas dialogā, finansēšanas stratēģijās un darbībās, lai atbalstītu zaļo atveseļošanu;
- nodrošināt regulārus ar citiem globāla mēroga dalībniekiem saskaņojamus turpmākos pasākumus un analīzi attiecībā uz pārtikas cenām un pārtikas trūkumu, arī krājumu stāvokli valsts un reģionālā līmenī, un darīt krājumus pieejamus valstīm, kurām tie vajadzīgi;
- turpināt atbalstīt valstis pārejā uz noturīgām un ilgtspējīgām lauksaimniecības un akvakultūras pārtikas sistēmām;
- palielināt **humāno palīdzību reģioniem un iedzīvotāju grupām, kuras visvairāk skar pārtikas trūkums;**
- ja ir izpildītas attiecināmības prasības, **apsvērt makroekonomisko atbalstu jaunattīstības valstīm ar zemiem ienākumiem un pārtikas deficītu seku mazināšanas pasākumiem nolūkā atbalstīt tās grupas, kuras visvairāk skar (pārtikas) cenu pieaugums;**
- iestāties (arī starptautiskos forumos) pret **pārtikas eksporta ierobežojumiem**

3. PĀRTIKAS NODROŠINĀJUMS EIROPAS SAVIENĪBĀ

3.1. Pārtikas pietiekamība un cenas pieņemamība

Eiropas Savienībā **pārtikas pietiekamība nav apdraudēta**, savukārt pārtikas **cenās pieņemamība** personām ar zemiem ienākumiem ir apdraudēta.

ES lielā mērā pati sevi nodrošina ar daudziem lauksaimniecības produktiem un ir kviešu neto eksportētāja. Tomēr ES ir konkrētu tādu produktu ievērojama neto importētāja,

kurus var būt grūti (ātri) aizstāt, piemēram, dzīvnieku barības proteīns, saulespuķu eļļa un jūras produkti. Patērētājiem nav jābaidās no visaptveroša pārtikas produktu trūkuma. Lai gan stabila pārtikas piegāde ES nav apdraudēta, šī neaizsargātība kopā ar augošajām ražošanas resursu izmaksām pārtikas piegādes ķēdē vēl vairāk palielina pārtikas cenas. Ja ievērojami augstākās ražošanas izmaksas lauku saimniecību līmenī nekompensē augstākas cenas, tas var ietekmēt piegādes drošību.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Komisija nesēn izveidoja jaunu **Eiropas Pārtikas nodrošinājuma krīzgatavības un reaģēšanas mehānismu (EFSCM)**⁴, kura mērķis ir uzlabot koordinācijas centienus, ko Eiropas un valstu pārvaldes iestādes, kā arī attiecīgās trešās valstis un privātā sektora ieinteresētās personas veic, lai nodrošinātu pārtikas piegādi un pārtikas nodrošinājumu krīzes laikā. Ar šo mehānismu, kas darbu sāka 2022. gada 9. martā, tiks veikta **rūpīga ES pārtikas piegādes ķēdes risku un neaizsargātības apzināšana**, kam sekos ieteikumi un piemēroti seku mazināšanas pasākumi.

Labi funkcionējošs vienotais tirgus ir **ES pārtikas nodrošinājuma un pārtikas drošuma pamats, arī pašreizējās** krīzes apstākļos. Mūsu piegādes ķēdes ir savstarpēji atkarīgas, un jebkādiem nepamatotiem vienotā tirgus ierobežojumiem var būt neparedzētas sekas, kas var apdraudēt mūsu apgādi ar drošu pārtiku. Komisija stingri iebilst pret dalībvalstu pasākumiem, kuru mērķis ir aizsargāt iekšzemes pārtikas piegādi, novēršot eksportu. Šādi **tirdzniecību kropļojoši pasākumi a priori nav saderīgi ar vienoto tirgu, un tiem būs negatīva ietekme uz pārtikas nodrošinājumu**. Ir svarīgi, lai dalībvalstis koordinētu pasākumus nolūkā uzlabot tirdzniecības plūsmas un nogādātu izejvielas un pārtiku tur, kur tā ir visvairāk vajadzīga. **Vienotā tirgus ārkārtas instrumenta** izveide vēl vairāk stiprinās Savienības gatavību un koordinācijas spējas un samazinās nepamatotu ierobežojumu riskus. Komisija un dalībvalstis **izvērtē ārvalstu tiešos ieguldījumus (ĀTI)**, ievērojot Regulu (ES) 2019/452, saskaņā ar kuru tās var apsvērt ĀTI potenciālo ietekmi uz kritiski svarīgu ražošanas resursu piegādi, kā arī pārtikas nodrošinājumu. Jauni gadījumi tiks novērtēti padziļināti, ņemot vērā to iespējamo ietekmi uz pārtikas piegādi un pārtikas cenām.

Īpaša uzmanība būtu jāpievērš visneaizsargātākajiem, tostarp bēgļiem no Ukrainas, kā arī personām ar zemiem ienākumiem, kuras jau ir skārušas augstās enerģijas cenas un kuras joprojām cieš no Covid-19 pandēmijas izraisītā sociālekonomiskā satricinājuma. Pētījumi liecina, ka pēc pārtikas cenu kāpuma 2008. gadā māsasaimniecības caurmērā ir iegādājušās mazāk augļu un dārzeņu un pārgājušas uz lētākiem pārtikas produktiem, kas parasti ir kalorijām bagāti, uzturvielu ziņā nabadzīgi pārtikas produkti (t. i., tiem trūkst veselībai svarīgu vitamīnu, minerālvielu un šķiedrvielu).

Ņemot vērā pārtikas cenu pieaugumu, sociālās politikas pasākumi ir svarīgi, lai visneaizsargātākos iedzīvotājus pasargātu no pārtikas trūkuma un lai nodrošinātu, ka ikviens var atļauties pietiekami daudz veselīgas un uzturvielām bagātas pārtikas, jo īpaši neaizsargātās grupas, piemēram, ģimenes ar bērniem, vecāka gadagājuma cilvēki un personas ar zemiem ienākumiem. Tie ir jāiekļauj integrētā pieejā, kas vēršas pret nabadzības un sociālās atstumtības pamatcēloņiem. Turklāt Eiropas Garantija bērniem sniedz norādījumus dalībvalstīm, kas vajadzīgi, lai bērniem, kam nepieciešama palīdzība, garantētu efektīvu piekļuvi pietiekamam un veselīgam uzturam, tostarp vismaz vienai veselīgai bezmaksas maltītei katru skolas dienu.

⁴ “Ārkārtas rīcības plāns par pārtikas apgādi un nodrošinātību ar pārtiku krīzes laikā” (COM(2021) 689, 12.11.2021.).

Dalībvalstis var izmantot ES fondus, piemēram, Eiropas atbalsta fondu vistrūcīgākajām personām (EAFVP), kas atbalsta ES valstu darbības nolūkā nodrošināt pārtiku un/vai pamata materiālo palīdzību vistrūcīgākajām personām un sniedz pārtikas palīdzību vairāk nekā 15 miljoniem cilvēku. Dalībvalstis var papildināt savus resursus, piesaistot Atvēršanas palīdzību kohēzijai un Eiropas teritorijām (*REACT-EU*), un savām EAFVP programmām optimāli izmantot papildu elastību, ko nodrošina Komisijas neseno ierosinātā kohēzijas rīcība bēgļu atbalstam Eiropā (*CARE*).

Lai mazinātu augsto pārtikas cenu ietekmi uz visneaizsargātākajiem iedzīvotājiem, dalībvalstis var ieviest **samazinātas pievienotās vērtības nodokļa likmes** un mudināt uzņēmējus samazināt cenas patērētājiem. Padome 2021. gada decembrī vienojās par ES mēroga PVN likmju reformu, kas dalībvalstīm ļauj vēl vairāk samazināt to likmes (līdz 0 %) konkrētām precēm un pakalpojumiem, kuri apmierina pamatvajadzības, īpaši pārtikai. Dalībvalstis jau var izmantot šo iespēju, kā arī īstenot fiksētas summas pārvedumus mājsaimniecībām kā efektīvu un iedarbīgu risinājumu cenas pieņemamības jautājumā.

3.2. ES lauksaimniecības tirgu stabilizācija un atbalsts ražotājiem

Tirgus dinamika ietekmē ražotāju izvēli. Lai samazinātu augsto cenu radīto spiedienu, īstermiņa pielāgojumi varētu samazināt pieprasījumu pēc kultūraugu izmantošanas kurināmā un barības vajadzībām un palielināt piedāvājumu, radot stimulus apsēt lielākas platības ar vasaras kviešiem. Lauksaimnieki arvien vairāk izmanto ilgtspējīgas prakses, kas ir vēl vairāk jāveicina.

Kopējā lauksaimniecības politika (KLP) un kopējā zivsaimniecības politika (KZP) paredz virkni pasākumu, to vidū **cenu drošības tīklu** un iespēju veikt **ārkārtas pasākumus**. Šos pasākumus var īstenot, lai nodrošinātu stabilus tirgus un pārvarētu ārkārtas apstākļus. Ir vajadzīgs mērķorientēts atbalsts ražotājiem, kuri saskaras ar ražošanas resursu izmaksu pieaugumu, taču tam nevajadzētu apdraudēt noturīgākas un ilgtspējīgākas pārtikas sistēmas ilgtermiņa mērķus.

Komisija **rūpīgi novēro pašreizējo situāciju**, pamatojoties uz tirgus izpētes rīkiem, kas izstrādāti kopš 2008. gada⁵. Lai krājumu stāvokli labāk uzraudzītu šajos apstākļos, kuros ir augstas cenas un šķietama neskaidrība par piegādēm, Komisija ierosinās dalībvalstīm **paziņot ikmēneša datus par pārtikai un barībai svarīgo izejvielu privātajiem krājumiem**, lai laikus varētu sniegt precīzus datus par to pieejamību.

Ņemot vērā pašreizējo ārkārtas situāciju, Komisija ir ierosinājusi **atbalsta paketi 500 miljonu EUR** apmērā, kurā izmantos arī krīzes rezervi, lai atbalstītu ražotājus, kurus visvairāk skārušas Ukrainā notiekošā kara smagās sekas. Pamatojoties uz to, dalībvalstis varētu sniegt finansiālu atbalstu lauksaimniekiem, lai veicinātu globālo pārtikas nodrošinājumu vai novērstu tirgus traucējumus, ko rada lielākas ražošanas resursu izmaksas vai tirdzniecības ierobežojumi. Par prioritāti būtu jānosaka atbalsts lauksaimniekiem, kuri nodarbojas ar ilgtspējīgu praksi, vienlaikus nodrošinot, ka

⁵ ES lauksaimniecības pārtikas tirgus novērošanas centri: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/overviews/market-observatories_lv. Eiropas Savienības Zvejniecības un akvakultūras produktu tirgus novērošanas centrs (*EUMOFA*): <https://www.eumofa.eu/>. Īstermiņa prognoze par lauksaimniecības produktu tirgu, nākamais izlaidums plānots 2022. gada 4. aprīlī: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/outlook/short-term_lv#arablecrops.

pasākumi ir vērsti uz krīzes vissmagāk skartajām nozarēm un lauksaimniekiem. Lai risinātu šajā rudenī iespējamās naudas plūsmas problēmas, Komisija ļaus dalībvalstīm no 2022. gada 16. oktobra lauksaimniekiem izmaksāt **lielākus tiešo maksājumu** un platībatkarīgo un ar dzīvniekiem saistīto lauku attīstības pasākumu **avansus**.

ES reakciju uz piedāvājuma palielināšanu ierobežo auglīgas zemes pieejamība. Lai palielinātu ES ražošanas jaudu, Komisija šodien pieņēma īstenošanas aktu, ar ko dalībvalstīm izņēmuma kārtā un uz laiku atļauj **atkāpties no dažiem zaļināšanas pienākumiem**. Konkrēti, 2022. gadā tās var atļaut **audzēt jebkādu pārtikai un barībai paredzētus kultūraugus** papuvē atstātā zemē, kas ir daļa no ekoloģiski nozīmīgām platībām, vienlaikus pilnā apmērā saglabājot zaļināšanas maksājumu. Šī pagaidu elastība ļaus lauksaimniekiem šogad pielāgot un paplašināt savus augkopības plānus.

Komisija atbalsta to, ka dalībvalstis izmanto iespēju **samazināt piemaisījuma īpatsvaru biodegvielā**, kā rezultātā varētu samazināties ES lauksaimniecības zemes platības, ko izmanto biodegvielas izejvielu ražošanai, tādējādi mazinot spiedienu uz pārtikas un barības izejvielu tirgiem.

Attiecībā uz zivsaimniecības nozares operatoriem Komisija apsver iespēju aktivizēt EJZAF⁶ krīzes mehānismu, kas paredzēts ārkārtas gadījumiem, kuri rada būtiskus tirgus traucējumus. Tas dalībvalstīm ļauj operatoriem, kā arī atzītām ražotāju organizācijām un apvienībām, kas uzglabā zivsaimniecības produktus⁷, piešķirt kompensāciju par negūtajiem ienākumiem un ekonomiskajiem zaudējumiem.

Lai dalībvalstis varētu novērst nopietnos ekonomikas traucējumus, ko izraisījis karš Ukrainā, Komisija 2022. gada 23. martā pieņēma jaunu, patstāvīgu **krīzes pagaidu regulējumu**. Šis regulējums ļauj sniegt atbalstu, proti, likviditātes atbalstu un atbalstu par palielinātām gāzes un elektroenerģijas izmaksām, krīzes tieši vai netieši skartiem uzņēmumiem, arī lauksaimniekiem un zvejniekiem. Šis regulējums atļauj atbalstu, arī tiešās dotācijas, krīzes skartajiem ražotājiem (piemēram, tiem, kurus ietekmē būtisks ražošanas resursu, īpaši barības un mēslošanas līdzekļu, izmaksu pieaugums), kā arī atbalstu energoietilpīgiem uzņēmumiem (piemēram, mēslošanas līdzekļu ražotājiem un pārstrādes nozarei).

Īstermiņā bažas rada arī **dzīvnieku barības pieejamība**. Lauksaimniecības dzīvnieku audzētāji un akvakultūras produktu ražotāji jau meklē alternatīvus piegādes avotus, kas aizstātu kara dēļ zaudētās piegādes. Dažas dalībvalstis ir nolēmušas pienācīgi pamatotos izņēmuma gadījumos un uz laiku izmantot ES tiesību aktos⁸ paredzēto elastību attiecībā uz importu, kas neapdraud pārtikas nekaitīgumu un patērētāju veselību. Komisija uzrauga šādus valstu pasākumus. Visbeidzot, lai atbalstītu cūkgaļas tirgu un ņemtu vērā šajā nozarē esošās īpašās grūtības, tiek ieviesti tirgus drošības tīkla pasākumi.

Augstas mēslošanas līdzekļu cenas veicina efektīvāku izmantošanu un stimulē inovāciju ilgtspējīgāku alternatīvu izmantošanā, tādējādi palīdzot sasniegt stratēģijas “No lauka

---

⁶ Eiropas Jūrlietu, zivsaimniecības un akvakultūras fonds (EJZAF) saskaņā ar Regulas (ES) 2021/1139 26. panta 2. punktu.

⁷ Saskaņā ar uzglabāšanas mehānismu, kas noteikts 30. un 31. pantā Regulā (ES) Nr. 1379/2013 par zvejas un akvakultūras produktu tirgu kopīgo organizāciju.

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 396/2005 (2005. gada 23. februāris), ar ko paredz maksimāli pieļaujamos pesticīdu atlieku līmeņus augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikā un barībā un ar ko groza Padomes Direktīvu 91/414/EEK.

līdz galdam” mērķi līdz 2030. gadam par 50 % samazināt barības vielu zudumu. Piemēram, bioloģiskā lauksaimniecība izmanto ierobežotu minerālo mēslošanas līdzekļu daudzumu, un tāpēc tā ir mazāk pakļauta cenu pieaugumam. Tomēr īstermiņā **minerālo mēslošanas līdzekļu izmaksām un pieejamībai** arī turpmāk jābūt prioritātei, kamēr notiek pāreja uz ilgtspējīgu mēslošanas līdzekļu veidu vai mēslošanas metožu izmantošanu. Lai ražotu mēslošanas līdzekļus pašā ES, mēslošanas līdzekļu nozarei ES ir vajadzīga piekļuve nepieciešamajam importam, arī gāzei. Lai nodrošinātu, ka netiek apdraudētas ES ražas izredzes, mēslošanas līdzekļu cenas un piegādes lauksaimniekiem tiks uzraudzītas.

4. PĀRTIKAS SISTĒMAS NOTURĪBAS NODROŠINĀŠANA

4.1. Ilgtspējīgas pārtikas sistēmas

Lai gan īstermiņa ārkārtas atbalsta pasākumi ir svarīgi, tie neatsver to, cik svarīgi ir pārtikas nozari ilgtermiņā pārorientēt uz ilgtspēju un izturētspēju.

Pārtikas ilgtspējai ir būtiska nozīme pārtikas nodrošinājumā. Bez pārejas, kas izklāstīta stratēģijā “No lauka līdz galdam” un Biodaudzveidības stratēģijā, pārtikas nodrošinājums vidējā termiņā un ilgtermiņā būs nopietni apdraudēts, un tam būs neatgriezeniska ietekme visā pasaulē. Īstenojot šīs stratēģijas, Komisija vēlas **nodrošināt, ka netiek apdraudēta ES lauksaimniecības, zivju un jūras produktu ražošanas vispārējā produktivitāte.**

Skaidri apzinoties mūsu veselības, ekosistēmu, piegādes ķēžu, patēriņa modeļu un planētas iespēju robežu savstarpējo saistību, Komisija stratēģijā “No lauka līdz galdam” izklāstīja savu redzējumu par **taisnīgu, veselīgu un videi draudzīgu pārtikas sistēmu.** Šajā stratēģijā Komisija uzsvēra, cik svarīga ir ES pārtikas sistēmas noturība, lai jebkādos apstākļos iedzīvotājiem nodrošinātu piekļuvi pārtikai pietiekamā daudzumā un par pieņemamām cenām un lai notiktu taisnīga un demokrātiska pāreja uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām saskaņā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāru.

Pašreizējā krīze izgaismo ES pārtikas sistēmas atkarību no importētiem ražošanas resursiem, piemēram, fosilā kurināmā, mēslošanas līdzekļiem, barības un izejvielām, apstiprinot, ka **ES lauksaimniecība** un ES pārtikas sistēmas ir **fundamentāli jāpārorientē** uz ilgtspēju saskaņā ar zaļo kursu un reformēto KLP un ka tas jāveicina ar darbībām, kas ierosinātas ilgtermiņa redzējumā par lauku apvidiem⁹.

Uzlabota un samazināta ražošanas resursu (barības vielu, pesticīdu) un bioloģiskās lauksaimniecības (kas mazāk lieto šādus resursus) izmantošana ir viens no pīlāriem pārejā uz ilgtspējīgu lauksaimniecību. Pārtraucot izšķērdīgus izmetumus jūrā un apkarojot nelegālu, neregistrētu un neregulētu zveju, tiks nodrošināti ilgtspējīgi zivju krājumu apjomi. Pašreizējā krīze arī izgaismo bezdarbības izmaksas, tostarp to, ka steidzami jārisina problēmas saistībā ar lauksaimniecības ražīgumu un vidisko ietekmi, ko rada netieša zemes izmantošanas maiņa, arī trešās valstīs.

Uz pētniecību, zināšanām, tehnoloģiju, agroekoloģiju balstīta inovācija un paraugprakses ievērošana var mazināt spiedienu uz ražošanas resursu izmaksām, nekaitējot ražošanas jaudai un **ilgtermiņā veicinot ražīguma pieaugumu**, lai panāktu

⁹ “Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem: kāds ceļš ejams, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši” (COM(2021) 345 final).

zaļo pārkārtošanos. Taču galvenokārt tas palīdzēs sasniegt būtiskas pārmaiņas sabiedrībā, proti, tiks samazināta pārtikas izšķērdēšana, veicināts vairāk uz augiem balstīts uzturs un veidotas partnerības ar trešām valstīm nolūkā attīstīt ilgtspējīgas pārtikas sistēmas. Labāka informācija par mūsu pārtikas ilgtspēju ļaus patērētājiem izdarīt ilgtspējīgu izvēli. Cīņa pret pārtikas zudumiem un izšķērdēšanu samazina spiedienu uz ierobežotajiem dabas resursiem un nodrošina ietaupījumus, turklāt pāri palikušās pārtikas pārdale palīdz personām, kurām tā vajadzīga.

Prioritāte jāpiešķir darbībām, kas **ilgtspējīgi palielina produktivitāti**, izmantojot gan tehnoloģisko, gan agroekoloģisko inovāciju. Komisija ierosinās jaunus noteikumus, kas atvieglos **bioloģiski aktīvas vielas saturošu augu aizsardzības līdzekļu** laišanu tirgū. Tā arī novērtē iespējas ieviest jaunus noteikumus par **jauniem genomikas paņēmieniem**, kam ir potenciāls radīt augu šķirnes, kuras ir mazāk jutīgas pret temperatūras svārstībām un klimata apdraudējumiem, izturīgākas pret kaitīgajiem organismiem un efektīvākas mēslošanas līdzekļu izmantošanā. Lai aizsargātu augsnes auglību, pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” misijas “Augsnes kurss Eiropai” mērķis ir izveidot 100 “dzīvās laboratorijas” un “bākas”, kas virzītu pāreju uz veselīgām augsnēm.

Pašreizējā dramatiskā krīze apstiprina, ka mums **jāpaātrina pārtikas sistēmas pāreja uz ilgtspēju**, lai labāk sagatavotos turpmākām krīzēm. Pēc ANO 2021. gada samita par pārtikas sistēmām Komisija iesaistīsies astoņās koalīcijās¹⁰, kuru kopīgais mērķis ir pārtikas sistēmas pārveide, noturība un ilgtspējīgs produktivitātes pieaugums.

KLP stratēģiskie plāni 2023.–2027. gada periodam būs izšķiroši svarīgi, lai atbalstītu pāreju uz **ilgtspējīgām lauksaimniecības praksēm un noturīgām ražošanas sistēmām**, jo īpaši kombinējot vairāk uz rezultātiem orientētu politikas satvaru un efektīvāku politikas instrumentu un mehānismu kopumu. Tam būs pievērsta uzmanība drīzumā gaidāmajos Komisijas apsvērumos par dalībvalstu plānu projektiem.

Komisija aicina dalībvalstis nodrošināt **ienākumu atbalsta taisnīgāku sadali**, lai jo īpaši uzlabotu to mazo un vidējo lauku saimniecību izturētspēju, kuras ir neaizsargātas pret tirgu svārstībām, kas var apdraudēt to darbības turpināšanu. Komisija arī mudina dalībvalstis vairāk izmantot lauku attīstības fondu, lai finansētu **riska pārvaldības instrumentus**, palīdzētu lauksaimniekiem pārvarēt ieņēmumu un ienākumu zaudējumus un atbalstītu īsu piegādes ķēžu un citu lauku saimniecību ienākumu dažādošanas veidu attīstību. Tāpat tā atzinīgi vērtē plānus atvieglot **kredītu pieejamību** lauksaimniekiem, lai viņi varētu investēt ilgtspējīgās ražošanas metodēs, arī, piemēram, atjaunīgās enerģijas ražošanā un izmantošanā.

Šajā sakarā Komisija arī sagaida, ka dalībvalstis definēs un īstenos jauno nosacījumu mehānismu tā, lai **maksimāli palielinātu klimata un vides mērķu izpildi, vienlaikus līdz minimumam samazinot tā iespējamo īstermiņa ietekmi uz ražošanas jaudu**. Piemēram, biodaudzveidībai atvēlētā aramzemes minimālā daļa būtu jākoncentrē uz tādu ar ražošanu nesaistītu iezīmju saglabāšanu un izveidi kā ainavas elementi (piemēram, dzīvžogi un koki), nevis uz papuvē atstātu zemi (kas ierobežotu ES ražošanas potenciālu).

---

¹⁰ Astoņas koalīcijas, kurās piedalīsies Komisija, ir šādas: *Food is never waste, Healthy Diets from Sustainable Food Systems for Children & all, School Meals Coalition, Aquatic and Blue foods, Agroecology, Zero Hunger, Fighting food crises along the HDP nexus, Sustainable Productivity Growth*. Plašāka informācija: <https://foodsystems.community/coalitions/>.

Dalībvalstis tiek mudinātas pārskatīt savus KLP stratēģiskos plānus, lai palīdzētu lauksaimniekiem pieņemt prakses, kas **optimizē mēslošanas līdzekļu efektivitāti un tādējādi samazina to izmantošanu**. To var panākt jo īpaši ar precīzo lauksaimniecību, kā arī ar bioloģisko lauksaimniecību, agroekoloģiju un zemes platību efektīvāku izmantošanu, organizējot konsultācijas un apmācību par barības vielu pārvaldību. Šajā sakarā dalībvalstīm būtu pilnībā jāizmanto sava KLP stratēģiskā plāna sniegtās iespējas, kā arī jāoptimizē un jāsamazina citu ražošanas resursu, piemēram, antibiotiku un pesticīdu, izmantošana, un jāiesaistās oglekļa saistīgā lauksaimniecībā.

4.2. Noturības uzlabošana, samazinot atkarību no fosilā kurināmā un importētiem ražošanas resursiem

ES pārtikas nozares noturībai ir vajadzīgi daudzveidīgi importa avoti un noieta tirgi, ko var panākt ar vērienīgu un stabilu tirdzniecības politiku, daudzpusēju vienošanos, kā arī tirdzniecības nolīgumiem. Ukrainas karš un tirgu reakcija aktualizēja vajadzību risināt jautājumu par Eiropas lauksaimniecības un zivsaimniecības nozaru atkarību no enerģijas un energoietilpīga importa.

Īpaši svarīgs mērķis ir **samazināt atkarību no minerālajiem mēslošanas līdzekļiem, ko ražo no fosilā kurināmā. Slāpekļa mēslošanas līdzekļus** galvenokārt ražo ar dabasgāzi (gan kā enerģijas avotu, gan kā reaģentu). Investīcijas aprites bioekonomikā palīdz aizstāt uz fosiliem resursiem balstītus produktus, materiālus un enerģiju, tādējādi veicinot ekonomikas dekarbonizāciju¹¹. Minerālo mēslošanas līdzekļu ražošana, izmantojot tīras tehnoloģijas, ir svarīga inovācijas joma. Komisija atbalsta, piemēram, mēslošanas līdzekļu ražotāju, pāreju uz **atjaunīgo amonjaku**¹², izmantojot tīro ūdeņradi, kā izklāstīts Komisijas Ūdeņraža stratēģijā¹³; un to atbalsta **Tīrā ūdeņraža alianse** un 800 miljonu EUR investīcijas.

Fosfāts un kālijs ir galvenās barības vielas, kas augstas kvalitātes laukaugiem nodrošina labu ražību. Pastāv akūta atkarība no abu šo vielu importa, jo lielākā daļa rezervju atrodas trešās valstīs, arī Krievijā, Ķīnā, Marokā un Baltkrievijā. Krievijas un Baltkrievijas kālija eksports veido 40 % no pasaules tirdzniecības apjoma. Nesen pieņemto sankciju rezultātā ES būs no citiem avotiem jāaizstāj šo divu valstu importa daļa, proti, 60 % kālijam un 35 % fosfātiem. Jau spēkā esošie brīvās tirdzniecības nolīgumi var atvieglot šo ražošanas resursu iepirkšanu no citām izcelsmes valstīm. Komisija rūpīgi uzraudzīs situāciju, lai prognozētu iespējamo deficītu, un vajadzības gadījumā veiks pagaidu korektīvus pasākumus, lai veicinātu šādu iepirkšanu.

Savienība ar programmas “**Apvārsnis Eiropa**” starpniecību turpinās investēt pētniecībā un inovācijā, lai aizstātu sintētisko mēslošanas līdzekļu izmantošanu un paātrinātu pāreju uz ilgtspējīgām, apritīgām un resursefektīvām ES pārtikas sistēmām. Pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” vienas 2021.–2022. gada darba programmas ietvaros aprites un bioekonomikas nozarēm tiks piešķirts ievērojams budžets (268,5 miljoni EUR). Turklāt partnerībai “Aprite biobāzēta Eiropa”, kurā tiks nostiprināta primāro ražotāju pozīcija, septiņu gadu periodā piešķirs līdz 1 miljardam EUR. Tā atbalsta daudzsološos

¹¹ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/factsheet-agri-value-chains_en.pdfhttps://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/factsheet-agri-water-nutrients-waste_en.pdf.

¹² Īstermiņā un vidējā termiņā varētu sākt darboties projekti 30–35 miljardu euro apmērā, piemēram, Spānijā, Nīderlandē, Austrijā un Zviedrijā.

¹³ COM(2020)301 final.

Bioekonomikas stratēģijā noteiktos virzienus, piemēram, **biomasas ilgtspējīgas izmantošanas palielināšanu, vērtīgu barības vielu** (arī fosfātu¹⁴ un no kūtsmēsliem iegūtu augu barības vielu) **atgūšanu** un **biobāzētu alternatīvu ražošanu** (arī izmantojot blakusproduktus, atliekvielas un atlikumu plūsmas), lai noslēgtu barības vielu ciklu un vienlaikus aizsargātu ūdens, gaisa un augsnes kvalitāti. Tiks atvieglota aprites ekonomikas produktu piekļuve iekšējam tirgum¹⁵. Komisija turpinās apsvērt turpmākus drošus regulatīvos pasākumus, lai dotu plašākas iespējas izmantot no kūtsmēsliem atgūtas augu barības vielas. Turklāt Komisija kopā ar dalībvalstīm izstrādās barības vielu integrētas pārvaldības plānu, ar kura palīdzību vērstīs pret piesārņošanu ar barības vielām tās rašanās vietā un vairot lauksaimniecības dzīvnieku nozares ilgtspēju.

Enerģijas patēriņš lauksaimniecībā un jūras produktu ražošanā rūpnieciski attīstītajās valstīs efektivitātes pieauguma ietekmē jau samazinās¹⁶. Ir iespējami turpmāki ietaupījumi, palielinot **slāpekļa izmantošanas efektivitāti, biomasas valorizāciju un samazinot pārtikas izšķērdēšanu**. Mērķtiecīgas pētniecības un inovācijas mērķis būs vēl vairāk uzlabot mēslošanas līdzekļu izmantošanas efektivitāti lauku saimniecību līmenī, cita starpā izmantojot **precīzās lauksaimniecības** metodes. Turklāt ES finansējums veicina pētniecību par ilgtspējīgām pārtikas ražošanas sistēmām, to vidū **jaukto lauksaimniecību, agroekoloģiju un bioloģisko lauksaimniecību**. Pākšaugiem, kas piesaista slāpekli un izmanto mazāk slāpekļa mēslošanas līdzekļu, šajās ražošanas sistēmās ir liela nozīme, un tiem tiks pievērsta īpaša uzmanība. Traktoru dīzeļdegvielas izmantošanas samazinājumu varētu panākt ar inovāciju, kas samazina augu aizsardzības līdzekļu un mehāniskas ravēšanas izmantošanu.

Zivju krājumu ilgtspējīga pārvaldība apvienojumā ar energoefektīvākiem zvejas kuģiem arī palīdzēs samazināt fosilā kurināmā izmantošanu jūras produktu ražošanā.

Vēl viena prioritāte, kuru veicina KLP stratēģiskie plāni, EJZAF¹⁷, kā arī *NextGenerationEU* finansējums, ir **atjaunīgās enerģijas ražošanas un izmantošanas paātrināšana**. Elektroenerģijas ražošana lauku saimniecībās ar vēja, saules vai biogāzes palīdzību ne tikai stiprinās šo konkrēto lauku saimniecību noturību, bet arī veicinās Eiropas energoapgādes drošību un ilgtspēju. Šajā krīzē mums ir jāizvairās no tā, ka palielinās pārtikas un barības kultūraugu izmantošana par izejvielām biodegvielai. Komisija aicina dalībvalstis palielināt investīcijas lauku saimniecību vai lauksaimniecības kooperatīvu biogāzē, kas iegūta no ilgtspējīgiem biomasas avotiem, tostarp jo īpaši no lauksaimniecības un akvakultūras atkritumiem un atliekvielām, tādējādi nostiprinot vērtības radīšanu lauku ekonomikā.

Samazināt atkarību no barības importa ir daļa no plašākas ES pārtikas sistēmas pārveides, tostarp pārejas uz uzturu, kas vairāk balstīts uz augiem, un noturīgākas un autonomākas pārtikas sistēmas nodrošināšanas. Versaļas deklarācijā Eiropadome aicināja veicināt **ES augu izcelsmes proteīnu ražošanu**.

---

¹⁴ Piemēram, “*Phos4You: deploying phosphorus recycling from wastewater in North-West Europe*” [Phos4You - PHOSphorus Recovery from waste water FOR YOUR Life | Interreg NWE \(nweurope.eu\)](https://www.phos4you.eu/).

¹⁵ Pēc tam, kad 2022. gada 15. jūlijā stājās spēkā Regula (ES) 2019/1009 par to, kā tirgū dara pieejamus ES mēslošanas līdzekļus.

¹⁶ *Crippa u. c. (2021) Nature Food*. <https://www.nature.com/articles/s43016-021-00225-9>.

¹⁷ Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fonds.

Vismaz 19 dalībvalstis savos KLP stratēģiskajos plānos 2023.–2027. gadam plāno izmantot iespējas sniegt “saistīto atbalstu” par proteīnaugiem. Komisija aicina dalībvalstis izmantot arī citas iespējas, lai atbalstītu augu izcelsmes proteīnu ražošanu, to vidū īpašas nozaru intervences, kā daļu no **ilgtspējīgām lauksaimniecības sistēmām, kuru pamatā ir daudzveidīgi barības avoti**. Savā dalībvalstu KLP stratēģisko plānu novērtējuma kopsavilkumā¹⁸ Komisija īpašu uzmanību pievērš proteīnaugiem, kā arī pārskatīs politiku, kas noteikta tās 2018. gada ziņojumā par augu izcelsmes proteīnu ražošanas attīstību Eiropas Savienībā¹⁹.

Komisijas apņemās:

- ar **Eiropas atbalsta fonda vistrūcīgākajām personām (EAFVP)** starpniecību atbalstīt ES valstu darbības, kuru mērķis ir sniegt pārtikas un/vai pamata materiālo palīdzību vistrūcīgākajām personām;
- **nodrošināt atbalsta paketi 500 miljonu EUR** apmērā, lai atbalstītu visvairāk skartos lauksaimniekus;
- ieviest **tirgus drošības tīkla pasākumus**, lai atbalstītu konkrētus tirgus un ļautu palielināt **tiešo maksājumu avansa** apmērus šā gada beigās;
- valsts atbalstam piemērot jaunu patstāvīgu **krīzes pagaidu regulējumu**;
- atļaut dalībvalstīm **2022. gadā izdarīt atkāpes no dažiem zaļināšanas pienākumiem**, lai varētu apstrādāt papildu lauksaimniecības zemi.

Dalībvalstis tiek aicinātas:

- izmantot jaunus KLP stratēģiskos plānus, lai **prioritāti noteiktu investīcijām, kas samazina atkarību no gāzes, kurināmā/degvielas un tādiem ražošanas resursiem kā pesticīdi un mēslošanas līdzekļi, piemēram:**
  - investīcijas ilgtspējīgā biogāzes ražošanā, samazinot atkarību no Krievijas gāzes;
  - investīcijas precīzajā lauksaimniecībā, samazinot atkarību no sintētiskajiem un minerālajiem mēslošanas līdzekļiem, kā arī ķīmiskajiem pesticīdiem;
  - atbalsts oglekļa saistīgai lauksaimniecībai, siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai un labāku ienākumu nodrošināšanai lauksaimniekiem;
  - atbalsts agroekoloģiskai praksei, samazinot atkarību no ķīmiskajiem ražošanas resursiem un nodrošinot ilgstošu nodrošinātību ar pārtiku;
- **nodrošināt sociālās aizsardzības sistēmu efektivitāti un tvērumu** un piekļuvi pamatpakalpojumiem personām, kuriem tie vajadzīgi.

5. NOBEIGUMA PIEZĪMES

Neprovočētais karš Eiropas kontinentā ir izraisījis pārtikas trūkumu Ukrainā – valstī ar, iespējams, auglīgāko augsni Eiropā.

¹⁸ Regulas (ES) 2021/2115 141. panta 2. punkts.

¹⁹ COM(2018) 757 final.

Versaļas deklarācijā Eiropadome aicina Komisiju steidzami rīkoties, lai pēc iespējas ātrāk nāktu klajā ar risinājumiem, kā novērst augošās pārtikas cenas un atrisināt jautājumu par globālo pārtikas nodrošinājumu. Šajā paziņojumā ir izklāstītas drīzumā plānotas un notiekošas darbības, kas vajadzīgas, lai atbalstītu pārtikas nodrošinājumu Ukrainas iedzīvotājiem, kā arī atbalstītu pārtikas nodrošinājumu pārtikas deficīta valstīs. Tajā aplūkota pārtikas cenu pieņemamība ES un konkrētas īstermiņa problēmas, ar kurām saskaras augstām ražošanas resursu izmaksām pakļautie ražotāji. Tas atgādina par Komisijas apņemšanos īstenot zaļo kursu un stratēģiju “No lauka līdz galdam” un nosaka vidēja termiņa darbības nolūkā atbalstīt pāreju uz ilgtspējīgu pārtikas sistēmu.

Komisija aicina dalībvalstis aktīvi iesaistīties un ātri īstenot nepieciešamās darbības, lai risinātu aktuālās problēmas un novērstu ilgtermiņa neaizsargātību. Daudzus no šiem pasākumiem dalībvalstis var īstenot bez papildu ES mēroga tiesiskā regulējuma. Konkrētāk, Komisija mudina dalībvalstis vajadzības gadījumā pārskatīt savus KLP plānus, lai nodrošinātu pārtikas sistēmas noturību.

Tajā pašā laikā Komisija pastiprinās savus centienus un pastiprinās sadarbību ar starptautiskajām organizācijām un citiem galvenajiem dalībniekiem, lai laikus un efektīvi risinātu sekas, ko Krievijas iebrukums Ukrainā atstāj uz globālo pārtikas nodrošinājumu.